

TAKVA

<https://www.youtube.com/watch?v=w1LV4XtDfGs>

Sorular:

1. Takvanın üç ayrı tanımını yapınız.
2. Efendimizin dilinden düşürmediği, hergün tekrar ettiği takva ile ilgili meşhur duasını yazınız.
3. Kuran-ı Kerim'de takva kaç yerde geçiyor?

Bakara / 2-3. O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakîler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.

Enbiya / 48-49. Andolsun biz, Musa ve Harun'a, takvâ sahipleri için bir ışık, bir öğüt ve Furkan'ı verdik. (O takvâ sahipleri ki) onlar, görmedikleri halde Rablerine candan saygı gösterirler. Yine onlar, kıyametten korkan kimselerdir.

A'raf / 201. Takvâya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler.

HADİS

* Hz. Enes radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalatu vesselâm buyurdular ki: "Ümmetim beş tabakadır: İlk kırk yıl, hayır ve takva ehlidir. Bunu takip edenler yüzyirmi yılına kadardır. Bunlar merhamet sahibi, sıla-i rahme değer veren kimseler olacak. Sonra yüzaltmış yılına kadar olanlar birbirlerine sırt çevirirler, aralarındaki (kardeşlik bağlarını) koparırlar. Sonra da birbirlerini öldürme devri gelir. O devirde kurtuluş isteyin, kurtuluş!"

Hz. Enes İbnu Mâlik radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Ümmetim beş tabakadır. Her tabaka kırk yıldır. Benim tabakam ve ashabımın tabakası ilim ve iman ehli insanların tabakasıdır. İkinci tabaka kırk ile seksen yılı arasındaki (insanların) tabakasıdır, bunlar hayır ve takva ehli insanlardır..." (Hz. Enes, sonra hadisi yukarıdaki şekilde tamamladı.)"

* İmam Malik anlatıyor: "Bana ulaştığına göre, bir adam İbnu'z-Zübeyr radiyallahu anhüma'ya şöyle yazdı: "Haberiniz olsun: Takva ehlinin bir kısım alâmetleri vardır ki, bunlar sayesinde kendileri bilinebilir, onlar da bunları bilirler: Şöyle ki müttakî: - (İhtilaf halinde) verilen hükme razı olur, - Nimetlere şükreder, - Belâya sabreder, - Dilinden doğru çıkar, - Kur'ân'ın ahkâmını kendine yol yapar. İmam, çarşılardan bir çarşı (gibi)dir, hak ehlinen ise, ehl-i hak, hak (yükünü) ona yıkar; bâtıl ehlinen ise, batıl ehli de batıl (yükünü) ona yıkar."

* Hz. Ebu Hureyre radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'dan ateşe insanları en çok atan şeyin ne olduğu soruldu. "Ağız ve ferc!" buyurdular. En ziyade neyin insanları cennete soktuğundan sordular: "Allah'a takva ve güzel ahlak!" buyurdular."

TAKVA

Takvâ, vikâye kökünden gelir; vikâye de gayet iyi korunma ve sakınma demektir. Şer'î istılahta takvâ, "Allah'ın emirlerini tutup, yasaklarından kaçınmak suretiyle O'nun azabından korunma cehdi" şeklinde tarif edilmiştir.

Lügat ve şer'î mânâlarının yanında bazen korku, takvâ tabiriyle; bazen de takvâ, korku sözcüğüyle ifade edilmiştir ki, şeriat kitaplarında, her iki şekilde de kullanıldığını görmek mümkündür.

Takva, yasaklardan kaçınma, farzları da tam tekmil yerine getirme kapısıyla içine girilip, şüphelerden tevakkî (kaçınma), sünnetlere sınımsız sarılmakla sürdürülen ma'nevî bir yolculuğun adı olduğu gibi, tecrübelerle Allah'ın emir buyurduğu şeylerin esrarını ve hikmetlerini kavrama, eşya ve hâdiselerin içine nüfuz etme, ilmî araştırmalarda bulunarak şeriat-ı fitriyyenin (yaratılış) kanunlarından âzâmi derecede yararlanma ve Rabb'in karşısında her iki şeriatın (din) da abidi olma demektir. Takva, paha biçilmez bir hazine, eşsiz bir cevher ve bütün hayır kapılarını açan sırlı bir anahtardır. Takvanın bu müstesnâ yeri sebebiyledir ki o, Kur'ân'da tam yüz elli defa zikredilir ve ışık tayfları hâlinde gelir, rûhlarımıza akar.

Bir de takvânın oldukça şümûllü ve umumi mânâsı vardır ki, şeriat prensiplerini kemâl-i hassasiyetle görüp gözetmeden, şeriat-ı fitriye kanunlarına riâyete; cehennem ve cehennemi netice veren davranışlardan cenneti semere verecek hareketlere; sırrını, hafısını, ahfâsını şirkten, şirki işmâm eden şeylerden koruyup kollamaktan, düşünce ve hayat tarzında başkalarına teşebbühten sakınmaya kadar geniş bir yer işgal eder.

İşte bu mânâda takvâ insan için biricik şeref ve değer kaynağıdır ki: "Sizin Allah indinde en asil, en şerefli takvâda en derin olanınızdır." [1] âyet-i pürevârı buna işaret etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'den başka hiçbir kitabın takvâya, bu ölçüde, bu derinlikte, bu şümûlde ve Kur'ân'dakine denk bir manâ yüklediğine şahid olmadığım gibi, İslâm'ın dışında hiçbir ahlâk ve terbiye sisteminin de bu seviyede, madde ve manâyı kucaklayan.. kökü dünyada, dalları, çiçekleri, meyveleri ukbâda sihirli bir kelimeye rastlamadım. Evet, manâ ve muhtevâ itibariyle takvâda öyle bir büyü var ki, ona sığınmadan Kur'ân'ı tam anlamak ve Kur'ân yürüncesinde yürümeden ona ulaşmak mümkün değildir. Başta, Kur'ân, kapısını müttakîlere aralar ve: "huden lil muttekin" (Bakara/3) fısıldar; neticede, Hz. Furkan ekseninde yaşamaya işaret eder ve nazarları "Lealleküm tettekun" (Bakara/21) ufkuna çevirir.

Hakk'ın, en çok beğendiği iş takvâ, en temiz, en nezih kulları da müttakîlerdir.. takvâ adına müttakîlere en saf, en duru mesajı da Hz. Furkan-ı Bed'ü'l-Beyan'dır. Bu ulu kullar burada Kur'ân'la beslenir, ötede de rû'yet ü rıdvanla. Buradaki vicdânî zevk, oradaki rûhânî haz, takvâdaki derinliğe bir ikinci mevhibe olması itibariyle Cenâb-ı Hakk: "Allah'a karşı olabildiğince takvâ dairesinde olun!" (Âl-i İmrân/102) buyurarak bu manâdaki takvânın önemini hatırlatır.

Evet, bütün hayır vesilelerini değerlendirme, bütün şer yollarına karşı kapalı kalma veya kapalı kalmaya çalışma mânâlarına gelen takvâ sayesinde insan, aşağıların aşağısına yuvarlanmaktan kurtulur ve "a'lâ-yı illiyîn" yolcusu olur. Bu itibarla da denebilir ki, takvâyı bulan, bütün hayırların, yümünlerin, bereketlerin kaynağını bulmuş olur. İşte bir şahid daha:

"Allah din ü takvâyı kime verdiyse o, dünya-ahiret muradına ermiştir. Kim ki, hak eri ve takvâ sahibidir, o bir şakî değil saiddir ve dosdoğru yoldadır. Kim ki takvâdan nasipsiz ve takvâ emâresinden yoksundur, onun varlığı ayıp ve ardan başka değildir. Aslında, Hazreti Hakk'a yol bulandan başkası da diri değil, ölüdür." (Gülşen-i Tevhid).

Takvâ, paha biçilmez bir hazine; en zengin hazinelerin en mûtenâ yerinde eşsiz, bîhemta bir cevher; bütün hayır kapılarını açan sırlı bir anahtar ve cennet yolunda bir buraktır. Onun bu müstesnâ yerine binâendir ki o, Kur'ân-ı Kerim'in zülâl beyânıyla, tam yüz elli defa ışık tayfları halinde gelir ve ruhlarımızın dimağına akar.

Takvânın bu umumî isti'mâline mukabil bir de herkes tarafından bilinen has bir mânâsı vardır ki, çok defa "takvâ" denince o hatırlanır. O da; şeriatın emir ve yasaklarına karşı fevkalâde duyarlı olmak, mükâfattan mahrumiyet veya cezayı gerektiren davranışlardan uzak kalmaya çalışmaktan ibaret görülmüştür ki: Onlar, günahların büyüklerinden ve fuhşiyattan kaçınırlar."[5] fermanı bu önemli esasın bir yanını; "Onlar ki iman edip sonra da salih amel işlemeye koyuldular."[6] câmi' beyânı da diğer yanını ifade etmektedir. Farzları titizlikle yerine getirme ve büyük günahlardan kaçınma, takvânın zarûrî ve câmi' iki esasıdır. Sağâir dediğimiz küçük günahlara gelince:

"Kul gerçek takvâyâ ulaşamaz, sakıncalı şeylere girme endişesiyle bir kısım sakıncası olmayan şeyleri de terk etmedikçe!"[7] gibi pek çok beyân-ı nebevî var ki, Kur'ân'ın "lemem"[8] dediği şeylere karşı da titiz olmayı ihtar etmektedir.

Evet, tam ihlâs, ancak her çeşit şirk şâibesinden sakınmakla, kâmil takvâ da şüphelerden bütün bütün kaçınmakla elde edilebilir. Zirâ; câmi' hadisi;[9] kalb ve ruh seviyesinde bir hayatı, şüpheli şeyler karşısında hassas olmaya bağlamıştır. Hadis; helâlin belli, haramın da belli olduğunu, Sahib-i Şeriatın bu iki hususu herhangi bir kuşkuya meydan vermeyecek şekilde beyân ettiğini, ancak bu ikisinin arasında, ikisine de benzeyen bir kısım şüpheli şeylerin bulunduğunu ve insanların çoğunun bunları bilemeyeceğini, bu itibarla da, şüpheli şeylerden sakınmak lâzım geldiğini; ancak şüpheli şeylerden sakınan kimsenin dînini, ırzını koruyabileceğini, şübühâta düşen kimsenin ise, harama girme ihtimaliyle karşı karşıya bulunduğunu, tıpkı, koru kenarında koyun güden çobanın koyunlarının, koruya girmesi melhuz bulunduğu.. gibi hususları anlattıktan sonra Hz. Rûh-u Seyyidi'l-enâm buyurur ki: "Biliniz ki, her melikin bir korusu vardır; Allah'ın korusu da haramlardır. Şu da bilinmelidir ki, cesette bir et parçası vardır, o sıhhatli olunca beden de sıhhatli olur; o bozulunca beden de bozulur. İşte o kalbdır!"

Bu esaslara binâen, takvâ-yı tâmmın, ancak şüpheli şeyler ve küçük günahlardan sakınmakla elde edilebileceğini söyleyebiliriz. Böyle bir içtinâb ise her şeyden evvel iyi bir haram ve helâl bilgisine, bundan da öte sağlam bir mârifet ve vicdan kültürüne vâbestedir. İş gelip bu noktaya dayanınca:

"Sizin Allah nezdinde en asil ve en şerefliiniz, takvâda en ileri olanınızdır."[10] âyetiyle; "Kulları içinde Allah'tan hakkıyla ancak âlimler korkar."[11] beyânı âdetâ kutuplaşır; takvâ, asâlet ve şerefe inkılap eder, ilim de saygıya bürünür ve bir bayrak gibi tülленir. Kalbini ve sırrını bu renklerle bezeyen ruhlar, "İşte o kâmet-i bâlâlar, kalblerinde, Allah'ın takvâ imtihanına tâbi tuttuğu kimselerdir."[12] ilâhî iltifatıyla da birer imtihan kahramanı olarak anlatılırlar.

İbadet ve itâat kutbunda takvâ denince, daha çok iç safveti, gönül derinliği ve ihlâs enginliği anlaşılır; ma'siyet dairesinde de günah ve şüpheli şeylere karşı kesin tavır ve kararlılık. Bu itibarla da, kulluğun çeşitliliğine göre, aşağıdaki hususların hepsini takvânın ayrı bir buudu sayabiliriz:

1. Kulun, mâsivâullahtan (Allah'tan gayri her şey) onların zâtları itibarıyla kaçınması,
2. Dînin ahkâmına bihakkın riâyet etmesi,
3. Esbab dairesinde cebre düşecek davranışlardan, kudret dairesinde i'tizâle sapacak inhiraflardan sakınması,
4. Hak'tan uzaklaştıracak şeylere karşı sürekli tetikte bulunması,
5. Yasaklara muhalefet etmeye çekecek nefsi hazlara karşı devamlı uyanık olması,
6. Maddî-mânevî her şeyi Allah'tan bilip, nefesine hiçbir şeyi temlik etmemesi,
7. Kendini hiç kimseden daha âlî ve daha hayırlı görmemesi,
8. Allah'tan başka hiçbir şeyi gâye-i hayâl edinmemesi,
9. Hazret-i Rehber-i Küll'e bilâ kayd ü şart inkıyâdda bulunması,
10. Âyât-ı tekvinîyenin sürekli tetkik ve tefekkürüyle kalbî ve ruhî hayatını yenilemesi,
11. Ve değişik buudlarıyla râbita-ı mevti hayatının bir düsturu hâline getirmesi.

Allah Resûlü'nün sabah-akşam tekrar ettikleri duaları arasında "Allahım, Senden hidayet, takva, iffet ve insanlara muhtaç olmayacak kadar zenginlik istiyorum." Duasındaki "takva" mânâsını ve şerhini lütfeder misiniz?

Fem-i Güher-i Nebevî'den çok defa sâdır olan bu ve bunun gibi pek çok dua, kendisi için makamlar üstü makamlara ulaşma mevzuunda bir vesile, bizim için de bir irşad ve tenvidir. Allah Resûlü'nün bu duasının mânâsı şöyledir: "**Allahım, Senden hidayet, takva, iffet ve insanlara muhtaç olmayacak kadar zenginlik istiyorum.**" Şimdi de bu kısa mealden sonra Efendimiz'in sabah-akşam Allah'tan (celle celâluhu) istediği bu dört önemli hususu kısaca izah etmeye çalışalım:

Takva, farzları yapmak, haramları ve kebaîri (büyük günahları) terk etmektir. Bunları yapan bir mü'min, takva dairesine girmiş sayılır. Gerçi, farzları yapıp, haram ve kebaîrden kaçınmak ile girilen yer, takvanın sofasıdır. **Daha sonra şüpheli şeylerden uzak durup haramların semtine sokulmamakla biraz daha ilerlenmiş olur ve takva kapısından içeriye adım atılmış sayılır.** **Ardından bir kısım mübahları, "şüphelidir" mülâhazasıyla terk etmek suretiyle de asıl takvaya ulaşılmış olunur.**

Bir mü'minin, hidayetten ve hidayet rehberi sayılan Kur'ân'dan tam istifadesi de işte bu ölçüde bir takvaya vâbestedir. **Hidayet ile takva âdeta ikiz kardeş gibidir.** Nitekim yukarıda izah edildiği gibi Kur'ân'ı anlama, duyma, onun ulviyet ve azametine ulaşabilme takvaya bağlıdır ve takvanın derecesine göre de istifade nispeti artmaktadır.. evet takvada derinleşen mü'minin, Kur'ân'ı anlayışı, sezişi ve duyusu da derinleşir.

Evet, her mü'min, "**Allahım, Senden hidayet, takva, iffet ve insanlara muhtaç olmayacak kadar zenginlik istiyorum.**" duasını dilinden düşürmemeli ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ortaya koymuş olduğu örnek hayatı yaşama mevzuunda a'zamî cehd ve gayret göstermelidir.

İşte bu manâda takvâ insan için biricik şeref ve değer kaynağıdır ki: "Sizin Allah indinde en asil, en şerefliiniz takvâda en derin olanınızdır" (Hucurât/13) âyet-i pürevârı da buna işaret etmektedir.

Hâsılı, takvâ bir kevser, müttakî de ona ulaşmış bahtiyardır. Ne acıdır ki, Hak katında bu mazhariyeti elde etmiş insan sayısı da pek azdır. Bir şâirimizin sözüyle bitirelim:

"Hak Teâlâ eder takvâ ehlidir ulunuz
Müttakînin makamı cennet, içtiği kevser olur."

YOLDA DOSDOĞRU GİTME VE BUNUN NETİCESİ

Bir âyet-i kerimede, "Eğer o yol üzerinde dosdoğru gitmiş olsalardı, onları tükenmez bir suyla beslerdik" (Cinn: 16) buyuruluyor. Yol'da dosdoğru gitme, teşriî emirlerden çok, tekvinî emirlere bakıyor diyebilir miyiz?

Bu konuda başka âyetler de var. Meselâ "**Eğer o beldelerin halkı inanmış ve takva sahibi olmuş olsalardı, üzerlerine göklerin ve yerin bereketini açardık**" (A'rif/96) âyeti bunlardan biridir. Yine, "**Eğer Kitap Ehli, iman edip, takva sahibi olmuş olsalardı, günahlarını örter ve onları Naîm, cennetlerine koyardık. Eğer onlar, (vaktinde Tevrat'ı, İncil'i) hakkıyla tatbik etmiş olsalardı, şimdi de (Rabbilerinden kendilerine indirilmekte olan) Kur'an'ı aynı şekilde tatbik etseler, hiç şüphesiz, başlarının üzerinden ve ayaklarının altından (akan nimetleri bol bol) yerler**" (Mâide/65-66) âyetleri de aynı hakikate parmak basmaktadır.

İman ve takvanın şümulü içinde ve Allah'ın Kitabı'nı tatbikin getireceği nimetler olarak, insanlar için hem dünyada hem Âhîret'te hasene vardır. Tevrat olsun, İncil olsun, Kur'an olsun, Allah'ın Kitabı, her iki âlemin saadet prensiplerini getirmiştir. Teşriî emirlere uymanın mükâfatı ekseriya Âhîret'te verilecek olmakla birlikte, şüphesiz dünyada da onun bir kısım faydaları bahis mevzuudur. Tekvînî emirlere uyup uymamanın karşılığı ise, gâliben dünyada görülmele beraber, onun da Âhîret'e müteallik yönleri vardır.

Meselenin bir diğer vechesi daha var. Bir başka âyet-i kerimede, "Ne zaman ki kendilerine hatırlatılan gerçekleri, verilen öğütleri unuttular, o zaman üzerlerine her şeyin kapısını açtık. Kendilerine verilenlerle sevinip şımarıdıkları anda da, onları ansızın yakalayiverdik; yakalayiverdik de, öylece ümitsiz kalakaldılar" (En'am/44) buyrulur.

Aynı manâya parmak basan başka bir âyet de şöyledir: "Bir beldeyi helâk etmek dilediğimiz, (yani, bir belde helâki hak etmek noktasına yaklaştığı) zaman, orada mütreflere, yani dünya hayatını gaye edinmiş olanlara, yiyip-içip eğlenmekten başka bir şey düşünmeyenlere emrederiz de, onlar orada bütün bütün yoldan çıkarlar. (Yani, hayat için koyduğumuz kanunlar istikametinde, ortaya bir sürü mütref çıkar ve onlar, şımarıkça bir hayat sürerler.) Bu şekilde, aleyhlerinde hüküm hak olur ve orasının altını üstüne getiririz." (İsrâ/16)

Bugün olduğu gibi, hayat kanunlarını keşifle, mü'min-Müslüman olmayan milletler de dünyada refaha ulaşabilir. Fakat bu refahla şımarmaları, yoldan çıkmaları, zulme, istismara, yolsuzluğa sapmaları onların da sonunu getirir.

Dünyada refah ve fakirliğin, gelişmişlik veya geri kalmışlığın yolu, Allah'ın tekvînî hükümlerine uyup uymamaktan geçer. Bunlara uyararak refaha ulaştıktan sonra şımarımama, yoldan çıkmama ise, tamamen teşriî hükümlere irtibaya bağlıdır. Hem tekvînî hem teşriî hükümlere uyma, her iki dünyada saadet vesilesidir.

Bugün Türkiye'de halkta, Allah'a dönük bir takım musibetleri önlemeye yetecek bir teveccühün olduğunu söylemek zor. Daha çok, hiçbir değer ifade etmeyen taklit var. Bunun dışında, din adına biraz seviye kat' edenler de, idare düşünüyor, başkalarına mukabele düşünüyor, her şeyin kendi anlayışlarına göre olmasını düşünüyor; üstüne üstlük birbirleriyle cedelleşiyorlar. Bugün olduğu gibi, daha önce de düşünülmesi gerekli olan şeyler düşünülmemiş ve mevcut duruma gelinmiştir.¹

A'ZAMÎ TAKVA, ZÜHD, İHLÂS VE VELÂYET İÇİN UMÛMÎ PRENSİP

Takva'nın zühdün, ihlâsın, velâyetin a'zamîsi kişiye göre değişir mi, yoksa bu hususlarda umûmi bir prensip var mıdır?

Kişiye göre mertebeleri veya bu hedeflere ulaşma yolları bulunsa da, takva için de, zühd için de, ihlâs ve velâyet için de umûmi prensipler vardır. Takvanın ilk derecesi, farzları işleyip büyük günahlardan kaçınmaktır; daha sonra vacipleri, sünnetleri işlemek ve mekruhlardan kaçınmak, daha sonra da, her türlü şüpheliyi günah olur endişesiyle terk etmek ve nafilelere müdavemette bulunmak gelir. Allah'ı görmese de, O'nun kendisini sürekli gördüğü şuuruyla Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etme demek olan ihsan da, bir bakıma takvanın nihaî sınırıyla alâkalı bir mazhariyettir.

İhlâs, insanın her yaptığını Allah için yapması demektir. Bunun ilk mertebesi, ibadetlerde, Allah için hizmet etmede, başkasının görüyor olmasını nazara almadan, sadece Allah'ın hoşnutluğunu düşünmek, yapılı O emrettiği için yapmaktır. A'zamî mertebesi ise, insanların kendisi hakkında ne düşündüğünü hiç mi hiç hesaba katmamaktır.

¹ Amerika'da Bir Ay

Takvâ; istilâhî mânâda Allah'ın emirlerini tutup, yasaklarından kaçınmak suretiyle O'nun azabından korunma ve rahmetine kavuşma cehdi şeklinde tarif edilmiştir. Her kavramın olduğu gibi elbette ki takvanın da mertebeleri var.. farzları harfiyyen yerine getirip, haramlardan kaçınma onun ilk basamağı; şüpheli şeylerden tevakkü edip, haramın semtine bile sokulmama gayreti içinde yaşama ise ikinci basamağıdır. Bunlardan birincisine takva kapısını tıklatma, ikincisine de takva kapısından içeriye girme diyebiliriz. Ardından bir kısım mübahları “şüphelidir” mülâhazasıyla terketmek gelir ki, buna da “azami takva” adını verebiliriz.

Şeriat-ı fitriyeye taalluk eden yönü itibariyle takva; Müslümanların, Allah'ın kâinata koymuş olduğu kanunlarını Kur'ân gibi okuyup anlamak ve onları hayata taşımaktan ibarettir. Bu çerçevede Müslümana düşen görev fiziğin, kimyanın, tıbbın, astro-fiziğin, matematiğin kanunlarını hayata geçirmektir. Bunu gerçekleştiremeyen insanlar -isterse müslüman olsun- cezalarını dünyada çekeceklerdir. Bu yönüyle Hz. Sahib-i Kiran'ın ifadesiyle, şeriat-ı fitriyenin prensiplerini ihmal edenler de ceza çekeceklerdir. Biz bu cezayı bir ölçüde sekiz asırdan beri, bir ölçüde beş asırdan beri hem de korkunç bir şekilde çekiyoruz. Çünkü Müslümanlar kainattan habersiz yaşadıklarından dolayı, dünya müvazenesindeki yerlerini kaybetmiş ve haklarında herkese şunu söylemişlerdir: “Eğer Müslümanlık onu temsil edenlerin şu hâliyle bize kendisini anlatıyorsa, ne o Kur'ân'da, ne Sünnet'te ne de Müslümanlıkta hayır yok demektir.”

Evet, Müslümanların kendi inandıkları inanç esaslarına taban tabana zıt ortaya koydukları hareket ve tavırlar, bu dünyada bir kısım kimselerin Müslümanlığa karşı müstenkif kalmalarına sebebiyet vermektedir. Allah'ın, bir müminin, ferdî olsa bile kafirin sultanı altında yaşamasına razı olmadığını Kur'an beyan etmektedir. Ne var ki işte bu hal ve tavırlar, Müslümanları, topyekün dünyada başkalarının sultanı altında yaşamaya mahkum etmiştir.

Netice itibariyle âyât-ı tekviniyenin prensiplerini bilmemek ve o prensiplere riayet etmeyip onlara karşı alâkasız kalmak, dinin prensiplerine karşı bakış açısını da bulandırmıştır. Dolayısıyla bunun ahirette de cezası vardır. Zira Allah, bu kainat kitabını abes olarak yaratmamıştır. Kur'ân-ı Kerim, o kitabın tercümesi, peygamberler de o kitabın en müdakkik tercümanlarıdır. Bu iki kitap arasındaki uygunluk ve mütabakat yakalandığı zaman, gerçek Müslümanlık da yakalanmış olacaktır. Bize düşen vazife de “Kitab-ı kebir-i kâianat”la o kitabın tercüme-i ezeliyesi olan Kur'ân arasında nurdan bir koridor açıp bu iki kitap arasındaki irtibatı bir kere daha ortaya çıkarmaktır.⁴

RİSALE

Azîz, Siddık Kardeşlerim!

Bugünlerde Kur'an-ı Hakîm'in nazarında îmandan sonra en ziyade esas tutulan takva ve amel-i sâlih esaslarını düşündüm. Takvâ, menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek; ve amel-i sâlih, emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır. Her zaman def'-i şer, celb-i nef'a râcih olmakla beraber; bu tahribat ve sefahet ve cazibedar hevesat zamanında bu takvâ olan def'-i mefasid ve terk-i kebir üss-ül esas olup, büyük bir rüchaniyet kesbetmiş.

Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için, takvâ bu tahribata karşı en büyük esastır. Farzlarını yapan, kebirleri işlemeyen, kurtulur. Böyle kebir-i azîme içinde amel-i sâlih'in ihlâsla muvaffakiyeti pek azdır. Hem az bir amel-i sâlih, bu ağır şerait içinde çok hükmündedir.

Hem takvâ içinde bir nevi amel-i sâlih var. Çünkü bir haramın terki vâcibdir. Bir vâcibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı var. Takvâ, böyle zamanlarda, binler günahın tehacümünde bir tek içtinab, az bir amelle, yüzer günah terkinde, yüzer vâcib işlenmiş oluyor. Bu ehemmiyetli nokta niyetiyle, takva nâmıyla ve günahattan kaçınmak kasdıyla, menfî ibadetten gelen ehemmiyetli âmâl-i sâlihadır.

⁴ Fasıldan Fasıla 4

Risale-i Nur şakirdlerinin bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvayı esas tutup davranmak gerektir. Mâdem her dakikada, şimdiki tarz-ı hayat-ı içtimaiyede yüz günah insana karşı geliyor; elbette takva ile ve niyet-i içtinab ile yüzer amel-i sâlih işlemiş hükmündedir. Malûmdur ki; bir adamın bir günde harab ettiği bir sarayı, yirmi adam yirmi günde yapamaz ve bir adamın tahribatına karşı yirmi adam çalışmak lâzım gelirken; şimdi binler tahribatçıya mukabil, Risale-i Nur gibi bir tamircinin bu derece mukavemeti ve te'sirâtı pek hârikadır. Eğer bu iki mütekebil kuvvetler bir seviyede olsaydı, onun tamirinde mu'cizevâri muvaffakiyet ve fütuhat görülecekti.

Ezcümle: Hayat-ı içtimaiyeyi idare eden en mühim esas olan hürmet ve merhamet gayet sarsılmış. Bazı yerlerde gayet elîm ve bîçare ihtiyarlar ve peder ve valideler hakkında dehşetli neticeler veriyor.

Cenab-ı Hakk'a şükür ki; Risale-i Nur bu müdhiş tahribata karşı, girdiği yerlerde mukavemet ediyor, tamir ediyor. Sedd-i Zülkarneyn'in tahribiyle, Ye'cüc ve Me'cüc'lerin dünyayı fesada vermesi gibi; şeriat-ı Muhammediye (A.S.M.) olan sedd-i Kur'ân'ın tezeliyle de Ye'cüc ve Me'cüc'den daha müdhiş olarak ahlâka ve hayatta zulmetli bir anarşilik ve zulümlü bir dinsizlik fesada ve ifsada başlıyor.

Risale-i Nur'un şakirdleri, böyle bir hâdisede mânevî mücahedeleri, inşâallah zaman-ı Sahabedeki gibi az amelle, pek çok büyük sevab ve âmâl-i sâlihaya medar olur.

Azîz kardeşlerim! İşte böyle bir zamanda, bu dehşetli hâdisata karşı, ihlâs kuvvetinden sonra bizim en büyük kuvvetimiz; iştirâk-i â'mâl-i uhrevî düsturuyla birbirimize kalemler ile, herbirinin â'mâl-i sâliha defterine hasenat yazdırdıkları gibi, lisanlarıyla herbirinin takva kal'asına ve siperine kuvvet ve imdad göndermektir. Ve bilhassa fırtınalı tehacüme hedef olan bu fakir ve âciz kardeşinize, bu mübarek şuhur-u selâse ve eyyam-ı meşhurede yardıma koşmak, sizin gibi kahraman ve vefadar ve şefkatkârların şe'nidir. Bütün ruhumla bu imdad-ı manevîyi sizden rica ediyorum. Ve ben dahi, îman ve sadakat şartlarıyla, Risale-i Nur talebelerini bütün dualarıma ve manevî kazançlarıma, yirmidört saatte, iştirâk-ı â'mâl-i uhrevîye düsturuyla, bazan yüz def'adan ziyade Risale-i Nur talebeleri ünvanıyla hissedar ediyorum.⁵

ÜSTADIN TAKVASI

Aziz Sıddık Kardeşlerim,

Evvelâ; Size, hem acib, hem elîm, hem lâtif bir macerayı hayatımı ve düşmanlarımlarımın hem şenî, hem bin ihtimalden bir tek ihtimal ile hiçbir şeytan hiçbir kimseyi kandıramadığı bir iftiralarını ve Nur'a karşı istimal edilecek hiçbir silâhları kalmadığını beyan etmeye bir münasebet geldi. Şöyle ki:

Tarih-i hayatımı bilenlere malûmdur. Ellibeş sene evvel, ben yirmi yaşlarında iken, Bitlis'te, merhum Vali Ömer Paşa hanesinde iki sene onun ısrarıyla ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı adet kızları vardı. Üçü küçük, üçü büyük. Ben, üç büyükleri iki sene beraber bir hanede kaldığımız halde, birbirinden tefrik edip tanıımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hattâ bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden farkettiler, tanıdılar. Herkes bendeki hale hayret ederek bana sordular: «Neden bakmıyorsun?» Derdim: «İlmin izzetini muhafaza etmek beni baktırmıyor.»

Hem kırk sene evvel İstanbul'da, Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda, köprüden tâ Kâğıthane'ye kadar, Haliç'in iki tarafında binler açık saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum mebus Molla Seyyid Tâhâ ve mebus Hacı İlyas ile beraber bir kayığa bindik. O kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Halbuki, Molla Tâhâ ve Hacı İlyas beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyhat

⁵ Kastamonu Lahikası

sonunda itiraf edip, dediler: «Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın!» Dedim: «Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkıbeti elemeler, teessüfler olmasından istemiyorum.»

Hem, bütün tarih-i hayatımda hediyeleri kabul etmek ve minnet altına girip, halkın sadaka ve ihsanlarını almaktan çekindiğimi, benim ile arkadaşlık edenler bilirler. Nurların ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniyenin şerefini ve selâmetini himaye etmek için, dünyanın maddî ve içtimaî ve siyasî bütün ezvakını ve merakını terkettiğim ve idam gibi ehl-i garazın bütün tehditlerine beş para ehemmiyet vermediğim, yirmi sene işkenceli esaretimdeki iki dehşetli hapislerimde ve mahkemelerimde kat'î görüldü.

İşte, yetmişbeş sene devam eden bu düstur-u hayatım varken, Risale-i Nur'un fevkalâde kıymetini kırmak fikriyle şeytanların bile hatır ve hayâline gelmeyen bir iftira, resmî makamı işgal eden bir adam yaptı. Ve demiş: «Gecede tablalarla baklavalılar, fâhişe ve namussuzlar yanına gidiyorlar!» Halbuki benim kapım; gecede, dışarıdan ve içeriden kilitli, sabaha kadar bir bekçi o bedbahtın emriyle kapımı bekliyordu.

Hem buradaki komşular ve bütün dostlar bilirler ki, ben, işa namazından sonra tâ sabaha kadar hiç kimseyi yanıma kabul etmemişim.

İşte böyle bir iftiraya, bir sefih ahmak insan, eşek olsa, sonra şeytan olsa buna ihtimal vermez. O adam anladı, o gibi plânlardan vazgeçti; buradan başka yere cehennem olup gitti. Onun, resmiyet cihetiyle beni değil, belki Nurcuları lekedare etmek için kurduğu plânı ile bu yeni hâdiseyi vesile edip, şâkirdlere leke sürmek istenildi. Fakat, hıfz ve himayet ve inâyet-i İlâhiyye, o plânı da hârîka bir tarzda akîm bıraktı. Bu beyanla, ben nefsimi tebrie etmiyorum; belki kudsî hizmet-i imaniye, o nefsi bütün hevesatından vazgeçirmiş ve o hizmetteki mânevî zevk ona kâfi geliyor, demek istiyorum. Ve Nurcuların, ihtiyat ve dikkate ihtiyaçlarını beyan ediyorum.⁶

NÜKTELER

SIRATTAN GEÇERKEN

Bir dostu, vefatından sonra, rüyasında Ebu Ali Dekkak Hazretleri'ni görür. Sıratın üzerinden geçmektedir, fakat sırat çok geniştir.

- Efendim, sırat kıldan ince, kılıçtan keskindir diye biliyoruz. Bu ne haldir? diye sorar. Hazret cevap verir:

- Elbette o söz doğrudur. Fakat sıratın üzerinden geçene göre değişir. Bir kimse, dünyada ne kadar geniş giderse, burada o kadar dar bir köprüden geçer. Dünyada, Allah'ın emir ve yasaklarına inceden inceye dikkat eden, burada o kadar geniş bir köprüden yürür.

Burada hassas yaşayan, haddi ve sınırı aşmayan, orada sınırı geçmek telaşına düşmeyecek, burada korkan, orada korkmayacaktır.

Burada korkmayan, haddini aşan, orada sıratı korkunç vakımları ile insanları yutan, yürünmez, dokunulmaz, geçilmez bir köprü olarak bulacaktır.

O mânâda, iki korkuyu ve iki emniyeti bir arada yaşamak mümkün değildir.⁷

HAYATLARIYLA ÖRNEK OLANLAR

Osman Nuri Topbaş Hoca Efendi anlatıyor:

Merhum pederim Musa Efendi anlatmıştı. Müslüman olmuş Ermeni bir komşumuz vardı. Bir gün kendisine hidayete eriş sebebini sorduğumda şunları söyledi:

⁶ Tarihçe

⁷ Mesel Ufku, s:145

"İstanbul, Acıbadem'de tarla komşum Rebi Molla'nın ticaretteki güzel ahlakı vesilesiyle Müslüman oldum. Molla Rebi, süt satarak geçimini temin eden bir zâttı. Bir akşam vakti bize geldi ve:

-Buyurun, bu süt sizin! dedi. Şaşırdım.

-Nasıl olur? Ben sizden süt istemedim ki! dedim.

O hassas, **zarif** insan:

-Ben farkında olmadan hayvanlarımdan birinin sizin bahçeye girip otladığım gördüm. Onun için bu süt sizindir. Ayrıca o hayvanın tahavvülat devresi (yediği otların vücudundan tamamen izalesi) bitene kadar sütünü size getirmeye devam edeceğim, dedi. Ben:

-Lâfı mı olur komşu. Yediği ot değil mi, helal olsun, dediysen de Molla Rebi:

-Yok yok öyle olmaz! Onun sütü sizin hakkınız! deyip hayvanın tahavvülat devresi bitene kadar sütünü bize getirmeye devam etti.

İşte bu mübarek insanın ihlaslı davranışı beni ziyadesiyle etkiledi. Neticede gözümdeki gaflet perdelerini kaldırdı ve hidayet güneşi içime doğdu. Kendi kendime:

-Böyle yüce ahlaklı bir insanın dini, muhakkak ki en yüce bir dindir. Böylesine zarif, hakşinas, mükemmel ve tertemiz insanlar yetiştiren dinin doğruluğundan şüphe edilemez! dedim ve kelime-i şehadet getirerek Müslüman oldum.

*"Eğer biz ahlâk-i İslamiyenin ve hakaik-ı ima-niye'nin kemâlatını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tabileri elbette cemaatlerle İslamiyete girecekler; belki kürre-i arzın bazı kıtaları ve devletleri de İslamiyete dehalet edecekler."*⁸

NURLU MÜEZZİNDEN HAYAT DERSİ

"Az mahsurlu şeylerden sakınmayı küçümseme. Zira bu, çok mahsurlu şeylerden çekilmeye bir vesile, bir köprüdür." (Ebu Abdullah el-Antâkî)

Büyük mustarip Bediüzzaman Hazretlerinin İsparta'da zorunlu ikamet ettiği yıllarda, Bitlis'in Hizan ilçesinden iki hemşehrisi ziyarete giderler. Giderlerken de yanlarında, bir teneke bal, bir teneke yağ ve bir teneke de peynir hediye olarak götürürler. O zamanın şartları içerisinde uzun bir yolculuktan sonra İsparta'ya varırlar. Üstadlarının kaldığı yeri tesbit edip, ziyaret isteklerini bildirirler.

Nihayet istekleri kabul edilince Üstadlarıyla görüşme şerefine erişirler. Görüşmede hal-hatır sorulur. Hizan ve Nurs ile ilgili havadisler alınır. Söz döner dolaşır hediyelere gelir. Üstad hediyelerin nelerden ibaret olduğunu sorup öğrenir. Üstad:

- Peynir ve yağ götürüp pazarda satın, sizin için yol harçlığı olur. Balı ise talebelerim için kabul edebilirim. Misafirler:

- Üstadım, peynirimiz iyidir, tereyağımız halistir ve de kendimizindir. Niçin kabul etmiyorsunuz? Üstad'ın cevabı tam üstadcadır:

- Peynir ve yağ hayvan ürünüdür. Hayvanların ise nereden otladığı pek belli olmaz. Siz, bu hayvanların yalnız sizin otlaklarınızda otladığına dair teminat verebilir misiniz? Ardından Asrın Bediisi, balı neden kabul edebileceğini ise şöyle izah eder:

- Arı, balını yaparken hiçbir şeye zarar vermez. Çiçeklerdeki bazı zararlı unsurlardan balını yapar. Kabulüm onun içindir.

⁸ İbrahim Refik "Hayatın Renkleri" s:21

Misafirler hem Üstadlarını ziyaret eder, hem de hayatboyu unutmayacakları bir dersle Hizan¹ a geri dönerler.

"İşte yaşadığı küçük ve mütevazı bir kulübe. Adeta çırıl çıplak-, bir su destisi ve bir kupa, küçük bir gaz ocağı ve bir çinko çanak, sade, basit bir yatak, gayet lüzumlu ve mahdut birkaç eşyadan maada bir şey görünmüyor. Ancak bir kilo kadar olan aylık erzakı ve zad ü zahiresi paket halinde kâğıtta sarılı, bir çivide asılı duruyor. Bir seccade, ecza-yı nuriyeler var. Mülk ve mal, evlât ve iyâlden hiçbir eser ve yeryüzünde taht-ı temellük ve tasarrufunda bir karış yer yok. İşte onun mücerret ve münzevi şahsiyeti. Ve işte onun acı ve elim hayatı." (Hasan Feyzi Yüreğil)⁹

MECZUP RIZA EFENDİ

"Ruh, zaman ile mukayyed değildir. Ruhu cismaniyetine galip olan evliyanın işleri, fiilleri, sür'at-i ruh mizamıyla cereyan eder." (BEDİÜZZAMAN)

Allah'ın sevgili kullarından Mesnevihân Rıza Efendiye ait ibret dozu yüksek bir hadiseyi Milliyet gazetesinden (11 Nisan 1975) alarak naklediyoruz:

Rıza Efendi bazı meczuplar gibi zahiri görüntüsü itibarıyla harabati bir adam imiş. Akli nereye eserse oraya gider, nerede isterse orada oturmuş. O yıllarda bilardo oyunu İstanbul'a yeni getirilmiş, bazı eğlence yerleri ve kahvehaneler bunlardan edinerek müşterileri çekmeye çalışılmış.

Bayezid'de kahvecilik yapan Ali Efendi de bunlardan bir tane satın aldığı için o zaman "serasker kapısı" olan şimdiki üniversite binasındaki subaylar fırsat buldukça gelir, bilardo oynarlarmış.

Rıza Efendi, hergün öğleden sonra bu kahvehaneye gelir, bir kenara oturur, kendi âlemini yaşamış. Bilardo meraklısı subaylardan bir Kurmay Binbaşı {Bu binbaşı ordumuzun tanınmış emekli generallerindendir.} onun kılık kıyafetini, harabatiliğini tenkit ederek kahveciye:

-Böyle pis bir herifi buraya niye sokuyorsun? defet şunu! demiş. Kahveci:

-Efendim, bu adamı buraya ben çağırmıyorum, kendi geliyor, ona buradan git diyemem. Bir kenarda oturur, bir kahve içer, çubuğuna tütün basar, ateş koyarım. Bu benim bir borcumdum. Kâh erken bırakır gider, kâh kahve kapanıncaya kadar kalır. Bazan gitmez, üstüne kahveyi kilitler giderim. Sabah gelirim kilidi açar girerim fakat kendini bulamam. Bu itibarla ona gelme diyemem, cevabını verir.

Kurmay Binbaşı kahvecinin bu sözlerinden iyice pirelenir. Bir akşam geç vakte kadar kahvede kalarak Rıza Efendiyi takibe karar verir. Kahve kapanmaya yakın meczup Rıza Efendi kalkar, Binbaşı da arkasına takılır.

Şehzadebaşı yolu ile Edirnekapi'yı boylarlar... Rıza Efendi önde, Binbaşı arkada Edirnekapi'dan kale dışına doğru çıkarlar. Manzara yavaş yavaş ürkütücü bir hâl almaya başlamıştır; zifiri karanlık bir gece., rüzgarla sallanan ve çatırdayan serviler... Rıza Efendi mezarlığa girer, karanlığın içine dalar. Binbaşı, eli tabancasında korkuyla takibe devam eder. O sessizlik içinde mezarlıkta Rıza Efendi'nin sesi duyulur:

-“Esselamü Aleyküm.” Mezarda bir hareketlenme olur, beş on ses selamı iade eder:

-Ve aleyküm selam.

Binbaşı bulunduğu yerde titremeye başlar, fakat merak korkuya galebe çalar ve bir kenara sinerek bu ölümler âleminin konuşmalarını dinlemeye çalışır. Bir ses:

⁹ İbrahim Refik “Hayatın Renkleri” s:100

-Ey ihvan, der. Bu gece Moskof keferesinin İslamlara olan tecavüzlerinden bahsedelim. Bu kâfire bir ders vermek gerektir. Ne çare ki devletimiz bu kefereyi cezalandıracak güçte değildir.

O zaman bir başka ses:

-Öyleyse der, ona Japon kavmini musallat edelim.

Binbaşı, daha fazla dayanamaz. Korku içinde titreye titreye oradan yavaşça uzaklaşır ve ana caddeye çıkınca da koşarak soluk soluğa evine döner.

Ertesi günü pek tabii olarak hadiseyi bir bir serasker kapısındaki bütün silah arkadaşlarına anlatır.

O akşam subaylar ve kalem efendileri Ali Efendi'nin kahvehanesini hınca hınç doldururlar. Tabiatıyla kimse bilardo oynamaz. Herkesin gözü yine bir kenarda kendi halinde çubuğunu çeken Rıza Efendi dikilir. Ondandır olağanüstü hareket beklerler.

Rıza Efendi çubuğunu bitirir, ayağa kalkar ve gözleri ile kalabalığın içinde Binbaşı'yı arar. Onu görünce eliyle işaret ederek seslenir:

-Gel paşa, buraya gel! (dikkat edilirse, çağırdığı subayın rütbesi "Binbaşı" olduğu halde "Paşa" diye hitap etmektedir.) Moskof-Japon harbine hazır ol! Ve kapıdan çıkar gider.

Aradan çok geçmez, gerçekten de meczup Rıza Efendi'nin haber verdiği gibi tarihler 1904'ü gösterdiğinde Rus-Japon Harbi patlak verir ve Ruslar mağlup olurlar. Bizim binbaşımız da o dönemde artık bir "Paşa"dır.¹⁰

RAŞİD HALİFELERİN TAKVASI

Tasavvufun menşei Hazret-i Resûlullah'ın zühd ve takva içinde geçen hayatında bulanlar vardır. Ayrıca, Râşid halifelerin yaşayışlarında da, tasavvufun menşei sayılan misaller mevcuttur.

Halife seçildiği günün sabahında sırtına kumaş topunu yüklenmiş, *pazara* giden Ebu Bekr'e (r.a.) rastlayan Hazret-i Ömer;

— **Nereye ey Allah'ın Resûlü'nün halifesi?** diye sorar. O da:

— **Çarşıya gidiyorum, ticaretimi yapacağım,** deyince:

— **Sen nasıl ticaretle uğraşırın? Müslümanların işiyle kim uğraşacak?** diye itiraz eder.

Bu defa, "geçimimi ne ile temin edeceğim?" yollu sual sorunca der ki:

— **Sen işinin başına dön, bundan sonra sana günde yarım koyun alacak kadar maaş bağlayalım.**

Buna rağmen Hazret-i Ebu Bekr, şahsî kazancını esas almaya gayret eder, maaşa bel bağlamazdı.

— **Kişinin en güzel rızkı, kendi eliyle kazandığıdır,** diye söylenirdi.

Bir defasında kölesinin getirdiği ekmeği açlık heyecanı ile hemen yemeye başlamış, kölesi de o sırada:

— **Bu ekmeğin parasını, bir kadının falına bakmıştım da ondan almıştım...** deyince, hemen kalkıp öteye giderek fal parasıyla alınmış ekmeğin lokmasını kumaya çalışmış, midesine şüpheli şey girmesinden fevkalâde ürküntü duymuştu.

¹⁰ İbrahim Refik "Hayatın Renkleri" s:104

Halife olmasına rağmen hırkasında tutturulmuş yamalar göze çarpardı. Kırk yamalı giymeye razı olur, ama şüpheli giymeye razı olmazdı. Bu halinde bile gözyaşı dökmekten kendini alamadığı görülürdü.

Aynı gözyaşı, ikinci halife Hazret-i Ömer'de de görülürdü. Oğlu Abdullah der ki:

— **Babamın arkasında namaz kılarken üç saf geriden iniltisini duyurdum.**

Onun halifeliğinde de üzerindeki elbisede yamalar vardı ve bunlar az da değildi.

Bir defasında sırtına yüklendiği çuvalı yerine götürüyordu. Önüne geçip mani olmak isteyenler, "Biz götürelim, yahut da kölenize emredin götürsün" dediler. Şöyle cevap verdi:

— **Dediklerinizin hepsi de mümkün. Ama benim maksadım tahakkuk etmiş olmaz o zaman.**

— **Senin maksadın nedir ki?**

— **Benim maksadım, nefsimin bu işten rahatsız olup olmayacağını tesbitidir. Şayet nefsim razı olmuyorsa, demek ben kibre, gurura kaptırmışım kendimi. Bunun için arada sırada böyle çuval taşımalıyım.**

Hazret-i Osman ise, onlardan geri değildi. Bir kabrin başına oturmuş, düşünürken öylesine seri bir ağlamaya tutulmuştu ki, sakalından aşağı akan gözyaşları düştüğü toprağı ıslatır olmuştu. Kendisi günaha yaklaşmak şöyle dursun, günaha yaklaşmış olanları hisseder, huzuruna böyle kirli halde gelmemelerini ihtar ederdi. Bir defasında huzuruna giren birinin gözlerine basiretle bakmış, sonra şöyle hitap etmişti:

— **Bana günahla kirlenmiş gözlerle bakmayın!**

Meğer huzuruna girenlerden biri gelirken rastladığı bir kadına karışık duygularla bakmış, bunu da edeb ve haya timsali Hazret-i Osman hemen keşfetmişti.

— **Bana günahla kirlenmiş gözlerle bakmayın, diyordu.**

Hazret-i Ali (r.a.) bunlardan hiç geride değildi. Aynı vasıflan, fazlasıyla onda da görmek pek mümkündü. O da bir defasında bir bahçede, her kovasına bir hurma verilmesi şartıyla akşama kadar su taşımış, akşam kazandığı hurmaları avucu içinde getirdiği Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte yiyerek kendini dünyanın en mesud insanı hissetmişti. Onun elbisesinde de yamalar vardı. Bu giymi için:

— **Müminler bundan memnun olur, kalbler böyle giyimle rahat bulur, diyordu.¹¹**

FETVA TAKVA MİSALLERİ

Günlerdir zihnini kurcalayan bir konuyu öğrenmek istiyordu. Bunun için gidip Hocaefendinin kapısını çaldı:

— **Ben, dedi. Fetva ile takvayı öğrenmek istiyorum. Bu nasıl mümkün olur?**

Hocaefendi önce biraz düşündü, muhatabının kültür seviyesini hesap etti, anlayış derecesini hatırladı, sonra da elinden tutup, gel benimle, diyerek gittiler. Doğruca bir kasap dükkanına girdiler.

Hocaefendi:

— **Bir okka et istiyorum! dedi.**

Kasap hemen nasıl et istediğini sordu, tarifine en uygun yerden kesip paketini uzattı. Hocaefendi dudaklarını bükerek baktı:

¹¹ Ahmed Şahin "Olaylar Konuşuyor" s:72

—**Bu istediğim gibi olmamış, ben daha yağsızını istiyorum**, dedi. Kasap hiç itiraz etmeden, **derhal**, dedi ve hemen yeniden bir paket daha takdim etti. Hocaefendi yine dudaklarını büktü, **bu da olmamış, ben daha değişikini istiyorum**, dedi. Böylece koskoca bir koyunu parçalayan kasap, en sonunda Hocaefendiden şu sözü duydu:

—**Bunların hiçbirini beğenmedim, artık et almaktan da vaz geçtim.**

Parçalanmış koyun önünde kalan kasap:

—**Kusura bakmayın, size layık bir et hazırlayamadım, hakkınızı helal edin**, dedi. Hiç de yüzünü ekşitmedi. Dışarıya çıkan Hocaefendi:

—**Gel, dedi, seninle bu sefer de kumaşçıya gidelim.**

Rafları kumaş dolu bir mağazadan içeri girdiler. Hocaefendi malum teklifini burada da tekrarladı:

—**Ben, dedi, kumaş istiyorum, şuradan beş arşın kumaş kes de ver.**

Adam şöyle bir durakladı, sonra gayet açık şekilde konuştu:

—Hangi kumaşı beğeniyorsanız önce onu seçin, sonra ben de kesip takdim edeyim. Burası kasap dükkanı değil ki kestirip kestirip de bırakıp gidesiniz. Bir şeyi kestirdiniz mi almaya mecbursunuz. Ben kestiğim kumaşın parasını zorla da olsa alırım, zira siz beğeniyor, kesti-riyorsunuz.

Hocaefendi arkadaşına işaret etti, dışarı çıktılar.

Dedi ki:

— **Evvelki adam kestirdiğimiz bunca ete rağmen niye kestirdiniz, demiyor. Hatta hakkınızı helal edin, diye de bizden özür diliyor. İşte takva budur.**

Bu da:

— **Fetva ehlidir. Fetva ile amel ediyor. Beğenip de kestirsek mutlaka aldıracak; almazsak, kestirdiğimiz kumaşın parasını bize ödecek. İşte bu da fetva gereğidir.**

Adam sordu:

— **Sence hangisi daha yüce makamdadır? Kasap değil mi?**

— **Belki ama, bu hale çok dayanılmaz. Zira bizim gibileri çoğalırrsa onun takvasını bozarlar.**

İlave etti:

— **Gel gidelim kasaptan etimizi alalım, takvasını bozmayalım.**¹²

İMAM-I AZAM'IN BABASI VE ELMA HİKAYESİ

Mezheb imamı İmam-ı Azam Hazretlerinin babası Sabit Hazretleri gençliğinde bir gün dere kenarında abdest alıyormuş. Tam abdest almaya başlayacağı zaman dere sularına kapılıp gelen bir elma görmüş, Elmayı nereden geldiğini ve haram veya helal olup olmadığını düşünmeden bir defa ısırılmış. Hikmeti ilahi, o ana kadar elmanın ne olduğunu düşünmeyen Sabit hemen hata ettiğini ve mutlaka elmanın sahibini bulup helal ettirmesi lazım geldiğini düşünmüş. Abdestini tamamlayıp namazını da eda ettikleri sonra suyun geldiği tarafa doğru gitmeye başlamış. Elma elinde olduğu halde araya araya, elmanın düştüğü bahçeyi ve sahibini bulmuş.

Bahçenin sahibine meseleyi anlatıp, elmayı yanlışlıkla ısırıldığını ve hakkını helal etmesini istemiş. İmam-ı Azam Hazretlerinin babasının bu hareketi elma sahibinin dikkatini çekmiş. Hakkını

¹² Ahmed Şahin “Olaylar Konuşuyor” s:170

helal edemeyeceğini, hakkını helal etmesi için bazı şartları olduğunu söylemiş. Sabit hazretleri ne isterse yapacağını, yeterki hakkını helal etmesini isteyip şartının ne olduğunu sormuş. Elma sahibi de, hakkını helal etmesi için iki sene bahçesinde çalışması lazım geldiğini ve kendisine iki yıl hizmet etmesinin şansı olduğunu söyleyince Sabit Hazretleri çaresiz kalmış, Âhirette ceza çekmektense, bu dünyada bir şahsa iki sene hizmet etmek daha iyidir diye düşünmüş. Ve şartlarını kabul ettiğini söylemiş.

Sabit hazretleri, bir elmayı yanlışlıkla ısırıldığı için elmanın sahibine iki sene hizmet etmiş ve adamın işinde canla başla çalışmış. İki sene dolduktan sonra adama, zamanının dolduğunu ve artık hakkını helal etmesini söyleyince, adanı:

" Yine helal etmiyorum. Benim bir kızım var. Onunla evlenirsen ancak o zaman helal ederim " demiş. Hazreti Sabit:

" Olur "demiş. Adam. yalnız kızının kusurlu olduğunu; elinin çolak, gözünün kör. ayağının topal, dilsiz ve kulağının sağır olduğunu söyleyip, iyi düşünmesini ve sonra pişman olmamasını söylemiş. Hazreti Sabit yine düşünmüş taşınmış. "Âhirette ceza çekmekten iyidir" deyip bu kızla evlenmeyi kabul etmiş...

Meğer Adam, Hazreti Sabit'e kızını vermek için büyümesini beklemiş. Düğün yapılmış. Nikah kıyılmış. Zifaf gecesini Hazreti Sabit'e gelinin olduğu odayı göstermişler. Sabit Hazretleri içeriye girip, içerde kendisine söylenen evsafa bir kızının bulunmadığını görünce bir yanlışlık olduğunu zannederek hemen dışarı fırlamış. Ve durumu oradakilere anlatmış. Çünkü içerde kayınpederinin söylediğinin aksine her azası yerinde genç ve güzel bir kız bulunuyormuş.

Kayınpederi bir yanlışlık olmadığını söyleyerek, meseleyi şöyle anlatmış: "Benim kızım kördür, çünkü daha harama bakmamıştır. Sağırdır; çünkü haram şeylere kulak vermemiştir. Topaldır, çünkü gayri meşru yolda yürümemiştir." diye sayıp, "Senin banımın o içerde bekleyendir. Allah mesul etsin evladım " demiş.

Daha sonra seneler geçip bu evlilikten Numan ibni Sabit İmamı Azam Hazretleri dünyaya gelmiş. Annesi, İmamı Azam'ı hocaya okuması için teslim etmiş. O zaman henüz 3 yaşında bulunan Numan üç günde Kur'an-ı Kerimi hatmettiği zaman annesi :

"Ah oğlum! Baban o elmayı ısırmasa idi. sen daha az zamanda hatmederdin" buyurmuş.¹³

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ'İN ZÜHD, TAKVA VE MUHASEBESİ

Zühd, masivadan arınış ve Mutlak Varlık'da fani oluşun ifadelenişi.. Takva ise, bütün hareket ve fiilin, O'nun kendisini murakebe etmekte olduğu idraki içinde işlenişi.. Biri sevginin diğeri korkunun eseri.. Daha açık ve daha ince ifadesiyle, korkuyu Allah edinmeden Allah'dan korkmak ve sevgiyi O kabul etmeden Mâbud'u sevmek.. Ve muhasebe: Kalb ve gönülde başkasına yer vermemek..

Ömer b. Abdülaziz'in zühd ve takvasını anlamak ve anlatmak ve bilhassa onu yaşanır hâle getirmek, belli ve yüksek seviyeli bir makam işidir. Onun için biz burada sadece nakledici durumunu muhafaza ile meseleyi arzetmiş olacak ve alınacak hisseyi her istidadın kendisine havale edeceğiz. Zaten bundan ötesini istemek ve beklemek şahsımıza ait yönüyle haddini bilmemek olurdu..

Devrin en büyük zahidlerinden biri kabul edilen Mâlik b. Dinar "Herkes bana zahid diyor; halbuki hakiki zahid Ömer b. Abdülaziz'dir. Zira dünya bütün debdebesiyle ona geldi fakat o dünyayı terk etti.." der. Burada biz zahidliğin tarifini de buluyoruz: Dünya ona gülecek, o dünyaya küsecek.

¹³ Büyük Dini Hikayeler

Muhammed b. Mabed anlatıyor: Rum melikinın yanına girdim. Onu mahzun mahzun yerde oturuyor buldum. Halini sordum. Bana "Ne olduğunu bilmiyor musun?" dedi. "Hayır" dedim. "Salih adam öldü" dedi. "Kim?" diye sordum. "Ömer b. Abdülaziz" dedi ve sözlerine devam etti: "Öyle zannediyorum ki, eğer, Mesih'ten sonra ölüleri diriltecek bir insan daha olsaydı, muhakkak Ömer b. Abdülaziz olurdu. Ben kapısını kapatıp uzlete çekilip, ibadette ömür geçiren rahibin haline değil, bütün dünya ayağının altına serilmişken, dünyaya bir tekme vurup, rahip olan Ömer b. Abdülaziz'in haline hayret ediyorum"

Eliyle karnına vurdu. "Karnım, dedi, Rabbine ibadette tembel ve günah ve hatalarla pislenmiş kamım.. Allah'tan ebrara ait yerleri ister de bir türlü onların amellerini yapayım demez.." . O, günde ancak bir kaç lokma giren karnına böyle sesleniyor ve bazen günlerce birşey yeyip içmiyordu..

Hanımına sordu: "Biraz üzüm alacak kadar paran var mı?" Hanımı mahzundu. Zira kocası Müminlerin Emiri'ne bir salkım üzüm alacak kadar para veremiyordu. Çünkü onda da yoktu. Ağlamaya başladı. Niçin ağladığını soran halifeye "Ya Ömer! Sen ki, Mü'minlerin Emiri'sin, halbuki bugün bir salkım üzüm alacak kadar paraya sahip değilsin? Senin bu halinin zorluğuna ağlıyorum." dedi. Halife ağlayan hanımına "Evet ya Fatıma, Cehennemde boynumuza bir halka geçmesinden şu hâlimiz daha kolay değil mi?" cevabını verdi... Ve cihan bir daha böyle bir tablo görmedi. Zaten görseydi böyle bir girdaba düşmez ve insanlık bugünkü kadar sukut etmezdi..

"Onu hastalık değil, Allah korkusu öldürdü". işte vefatından sonra, Ömer b. Abdülaziz hakkında böyle deniyordu.

Fatıma binti Abdülmelik anlatıyor: Belki en çok namaz kılan, oruç tutan O' değildi. Fakat Allah'dan en çok korkan insan O'ydu. Hergün yatsı namazından sonra odasına çekilir, kibleye döner, ellerini açar ve ağlaya ağlaya münacaatta bulunur ve dua ederdi.. Ancak kendisinden geçince bir müddet uyur ve kendisine gelince yine duaya başlar.. Ve sabaha kadar hep böyle devam ederdi...

İmam Mekhul: "Ondan daha zahidini ve Rabbi'nden daha çok korkanını görmedim desem ve yemin etsem, yeminimde yalancı olmam." der .

Bütün gece uyuyamayıp durmadan düşündüğünü söylemişti.. Ne düşündüğü sorulunca da "Kabri ve kabrin içindekini" diye cevap verdi. Başlar yere indi. Belli ki halife, bütün gece düşünüp durduğu meseleyi şerh edecek ve o gün yine iştahtan kesilecek ve akşama kadar ağzına bir lokma götürmeyecek ve göz yaşını dinmeyecekti. Öyle de oldu. Halife anlatmaya başladı: "Ölüyü üç gün sonra kabrinde görsen, daha evvelki dostluğundan ve onunla olan yakınlığından dolayı bugün korkar ve ürkerdin. Şimdi onun evinde haşerat dolaşüyor, bir taraftan da irin akıyor.. Kurtlar onu delik deşik etmiş, rengi değişmiş, kefeni parçalanmış ve ortalığı kerih ve çirkin bir koku almış.. Halbuki ne güzel bir vücudu ne güzel bir kokusu ve ne güzel de bir elbisesi vardı.." Bunları söyledi ve bayılıp düştü. Hanımı yetiştirerek O'nu kaldırdı. Yüzüne soğuk su serpererek ayıltmaya çalıştı. Bir taraftan da ağlıyordu. Kendine gelen Ömer b. Abdülaziz, hanımını başucunda görünce niçin ağladığını sordu. Aldığı cevap O'nun kalbini parçalayacak kadar manidardı: "Bizim yanımızda bu kadar Allah'dan korkan sen, ya bizzat O'nun huzurunda nasıl olacaksınız! Bunu düşündüm ve bunun için göz yaşını döktüm.." diyordu .

Başka birgün O'nun ağlayışı hanımını, O'nun ağlayışı da bütün ev halkını ağlatmıştı. Herkes ağlıyor ancak halifeden başkası niçin ağladığını bilmiyordu. İzdırabın son noktası gözyaşının donup akmaz olmasıdır. O anda gözün ağlayamayışına vicdan gözyaşı döker. İşte hepsi de bu hâle girmiş ve gözyaşları dinmişti. Hanımı sordu: "Seni bu kadar ağlatan neydi?" Cevap verdi: Allah'ın huzurunda hesap verdikten sonra insanlar iki gruba ayrılacak. Bir kısmı sevinçle cennete doğru koşarken bir kısmı da başlarını eğmiş mahzun mahzun cehenneme doğru ayağını sürüyecek.. İşte biraz evvel bunların halini düşündüm, onun için gözyaşı döktüm...

Mescide gidiyordu. Yürürken elini kolunu sallıyarak yürümüştü. Bir ara durdu ve ağlamaya başladı. Niçin ağladığını soranlara verdiği cevap şuydu: "Ya bu dünyada salladığım bu kollar ahirette bağlanırsa!" diye düşündüm. Beni ağlatan buydu..

Kendisine hakaret eden bir adama mukabelede bulunmadı. O'nun sabrı yanındakileri sabırsızlandırmış ve sormuşlardı: "Niçin ona bir şey yapmadın? Buna mâni olan şey ne idi?" Cevap verdi: 'Takva bir gemdir. Muttaki insan gemlenmiş demektir"

Bu kadar Allah'tan korkması, hesap gününden titremesi ve bunları hatırladıkça bayılıp düşmesi, ondaki derin bir muhasebeden ve küçük büyük, omuzuna yüklenen bütün yükün mesuliyetini idrakten ve esasen bütün bunlara hayat veren imanının kemalinden ileri geliyordu. Birgün, Süleyman b. Ebi Kerime'ye yazdığı mektubunda bu mânâ ile alâkalı olarak şunları söylemişti: "..Allah'tan korkmaya ve O'nun huzurunda titremeye en müstehak insan ben ve benim durumumda olanlardır. Şu anda yeryüzünde, hesabı benden daha şiddetli ve eğer isyan edersem, Allah katında benden daha hakir insan yok gibidir.. Bulduğum mevki her an göğsümü daraltıyor ve makamımın benim için bir felaket ve bir helaket olmasından korkuyorum. Bütün ümidimi Rabbim'in rahmetinde buluyor ve belki O'nun rahmetiyle kurtulurum, diyorum. Kardeşim, Allah yolunda cihada çıkmak istediğin haberini aldım. Bulduğun o şerefli yerlerde benim için dua et; Allah (cc) bana da şehadeti nasip etsin. Zira durumum şedit ve hatam büyüktür.. Allah'dan, beni imtihan ettiği bu imtihanda merhametiyle muvaffak edip affetmesini diliyorum!¹⁴

TAKVADA BİR ÖLÇÜ

Rasulullah Hz. Ali'ye: "Ya Ali, yolda giderken görülmesi dinen caiz olmayan yerleri açık bulunan bir kadın görürsen hemen başını başka yöne çevir, ona bakma. Zira onu ilk görmen bir göz çarpmasıdır fakat tekrar kafanı çevirir ve ona bakarsan ALLAH katında mes'ul olursun" buyurdu.

¹⁴ Latif Erdoğan "Ömer Bin Abdülaziz" s:83